

ΓΝΩΜΗ ΤΗΣ ΟΚΕ ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΝΟΜΟΥ

«Διεύρυνση της άμεσης και συμμετοχικής δημοκρατίας με τη διενέργεια δημοψηφίσματος»

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

Στις 23.9.2011 εστάλη στην Ο.Κ.Ε. προς γνωμοδότηση το ν/σ του Υπουργείου Εσωτερικών με θέμα: «Διεύρυνση της άμεσης και συμμετοχικής δημοκρατίας με τη διενέργεια δημοψηφίσματος».

Η Εκτελεστική Επιτροπή της Ο.Κ.Ε. συνέστησε Επιτροπή Εργασίας αποτελούμενη από τους κ.κ. Νικόλαο Σκορίνη, Ιωάννη Πούπκο και κα Σοφία Δροσοπούλου.

Ως πρόεδρος της Επιτροπής Εργασίας ορίστηκε ο κ. Ν. Σκορίνης, Αντιπρόεδρος Ο.Κ.Ε.. Στις εργασίες της Επιτροπής Εργασίας μετείχαν ως εμπειρογνώμονες οι κ.κ. Ευάγγελος Παπαβλασσόπουλος και Μιχάλης Σπουρδαλάκης. Από πλευράς Ο.Κ.Ε. η Δρ. Αφροδίτη Μακρυγιάννη επιστημονικός σύμβουλος, είχε τον επιστημονικό συντονισμό της γνωμοδότησης.

** Αναμένεται η επικύρωση της Γνώμης από την Ολομέλεια της Ο.Κ.Ε.*

Συνοπτική Παρουσίαση

Με το παρόν σχέδιο νόμου θεσπίζονται οι βασικές ρυθμίσεις για τη διενέργεια δημοψηφίσματος στο πλαίσιο του ισχύοντος Συντάγματος.

Οι επιμέρους διατάξεις του νομοσχεδίου κατατάσσονται σε οκτώ κεφάλαια. Στο **πρώτο Κεφάλαιο** ρυθμίζονται γενικά ζητήματα. Ειδικότερα:

Στο άρθρο 1 καθορίζεται το αντικείμενο του νομοσχεδίου.

Σύμφωνα με το άρθρο 2 το δημοψήφισμα προκηρύσσεται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, με διάταγμά του, το οποίο προσυπογράφει, ανάλογα με το τύπο (δημοψηφίσματος), το Υπουργικό Συμβούλιο και, αντίστοιχα, ο Πρόεδρος της Βουλής

Στο άρθρο 3 ορίζεται ότι το εκλογικό σώμα εκφράζει την προτίμησή του, απαντώντας σε ένα ή περισσότερα ερωτήματα, όπως καθορίζονται από την εθνική αντιπροσωπεία.

Σύμφωνα με το άρθρο 4 ψηφίζουν όλοι όσοι διαθέτουν το δικαίωμα του εκλέγειν, δηλαδή οι Έλληνες πολίτες που βρίσκονται την ημέρα της ψηφοφορίας εντός των ορίων της επικράτειας, προσερχόμενοι αυτοπροσώπως στο εκλογικό τους τμήμα.

Τέλος, το άρθρο 5 καθορίζει ότι στη διενέργεια του δημοψηφίσματος συμμετέχουν πολιτικά κόμματα, ενώσεις προσώπων, επιστημονικές, επαγγελματικές ή συνδικαλιστικές οργανώσεις και κάθε άλλη οργάνωση της κοινωνίας των πολιτών, εφόσον έχουν συσταθεί και λειτουργούν νόμιμα.

Στο **δεύτερο Κεφάλαιο** ρυθμίζονται τα ζητήματα οικονομικής διαχείρισης. Ειδικότερα:

Στα άρθρα 6 και 7 καθορίζεται ότι για τη συμμετοχή στο δημοψήφισμα δεν διατίθεται κρατική χρηματοδότηση και θεσπίζονται απαγορεύσεις ή όριο στην ιδιωτική χρηματοδότηση όπως επίσης καθορίζεται όριο δαπανών και κυρώσεις για όσους το παραβιάζουν.

Στο άρθρο 8, μεταξύ άλλων, αναφέρεται ότι τα οικονομικά του δημοψηφίσματος ελέγχονται από την αρμόδια Επιτροπή της Βουλής και η σχετική οικονομική διαχείριση αποτυπώνεται σε ειδική έκθεση.

Στο **τρίτο Κεφάλαιο** οργανώνεται η δημόσια προβολή. Ειδικότερα:

Στο άρθρο 9 αναφέρεται ότι διατίθεται δωρεάν χρόνος στα μέσα μαζικής επικοινωνίας για τη μετάδοση μηνυμάτων και την παρουσίαση της δραστηριότητας όσων συμμετέχουν σε δημοψήφισμα.

Στο άρθρο 10 καθορίζεται ότι όσοι συμμετέχουν στο δημοψήφισμα εντάσσονται σε «Επιτροπές Υποστήριξης» και ο χρόνος που τους διατίθεται κατανέμεται με απόφαση των μελών κάθε Επιτροπής.

Στο άρθρο 11 προβλέπονται απαγορεύσεις για την προβολή κατά την περίοδο που προηγείται της διεξαγωγής της ψηφοφορίας.

Στο **τέταρτο Κεφάλαιο** οργανώνεται η ψηφοφορία. Ειδικότερα:

Με το άρθρο 12 η ψηφοφορία διεξάγεται εντός τριάντα ημερών από την προκήρυξη του δημοψηφίσματος, πάντοτε Κυριακή.

Σύμφωνα με το άρθρο 13 και το άρθρο 14 ο ψηφοφόρος εκφράζει την προτίμησή του σε έντυπο ή λευκό ψηφοδέλτιο, το οποίο τοποθετεί σε φάκελο.

Στα άρθρα 15 και 16 καθορίζεται η διαδικασία και οι προϋποθέσεις βάσει των οποίων το περιεχόμενο του δημοψηφίσματος θεωρείται δεσμευτικό.

Στο **πέμπτο Κεφάλαιο** (άρθρα 17-18) ρυθμίζεται η διαδικασία διαλογής των ψηφοδελτίων.

Στο έκτο Κεφάλαιο (άρθρο 19) ρυθμίζεται ο τρόπος εξαγωγής του αποτελέσματος.

Στο έβδομο Κεφάλαιο (άρθρο 20) καθορίζεται ο τρόπος με τον οποίο γίνεται ο έλεγχος του αποτελέσματος.

Τέλος, στο όγδοο Κεφάλαιο και στα άρθρα 21, 22, 23 και 24 περιλαμβάνονται οι τελικές και οι καταργούμενες διατάξεις.

A. Γενική αξιολόγηση

Αναμφίβολα το δημοψήφισμα αποτελεί ένα πολιτικό και συνταγματικό θεσμό που εκφράζει την άμεση δημοκρατία και οργανώνει την συμμετοχή του λαού / εκλογικού σώματος στην λήψη κρίσιμων πολιτικών και πολιτειακών αποφάσεων. Την παραδοχή αυτή συμμερίζεται και ο συνταγματικός νομοθέτης, ο οποίος κατοχυρώνει δύο τύπους δημοψηφίσματος: «για κρίσιμα εθνικά θέματα» και για «νομοσχέδια που ρυθμίζουν σοβαρό κοινωνικό ζήτημα» (αρ. 44 παρ. 2 Σ). Από την άποψη αυτή το παρόν σχέδιο νόμου έρχεται να καλύψει ένα νομοθετικό κενό έστω και με καθυστέρηση δεκαετιών, αφού το ισχύον θεσμικό πλαίσιο ρυθμίζει μόνο τον πρώτο τύπο («κρίσιμα εθνικά θέματα») ενώ η έκδοση εκτελεστικού νόμου για τον δεύτερο τύπο («ψηφισμένα νομοσχέδια που ρυθμίζουν σοβαρό κοινωνικό ζήτημα») εκκρεμεί από την συνταγματική αναθεώρηση του 1986.

Ιδιαίτερα σε περιόδους κρίσης των αντιπροσωπευτικών θεσμών και αμφισβήτησης των λειτουργιών και της αποτελεσματικότητας του πολιτικού συστήματος, το δημοψήφισμα μπορεί να αποτελέσει, όπως άλλωστε επισημαίνει και η εισηγητική έκθεση του Σχεδίου Νόμου, άμεσο θεσμικό διάυλο μεταξύ κυβερνώντων και κυβερνωμένων και διαδικασία αναζωογόνησης της δημοκρατικής συμμετοχής και νομιμοποίησης. Είναι όμως, αυτονόητο ότι το δημοψήφισμα δεν αποτελεί θεσμικό υποκατάστατο των δεδομένων αντιπροσωπευτικών θεσμών και διαδικασιών ούτε των ελλειμμάτων νομιμοποίησής τους. Για το τελευταίο είναι προφανές ότι μόνο η άμεση θεραπεία των αιτιών της σχετικής θεσμικής παθογένειας είναι ικανή να προσδώσει και να εξασφαλίσει στο δημοψήφισμα την ενισχυτική για τη δημοκρατία λειτουργία του.

Ωστόσο θα πρέπει να επισημανθεί ότι τα παραπάνω ωφέλιμα αποτελέσματα δεν επέρχονται αυτόματα αλλά εφόσον διασφαλιστούν οι αναγκαίες διαδικαστικές και ουσιαστικές προϋποθέσεις, οι σημαντικότερες από τις οποίες αναφέρονται στη συνέχεια. Άλλωστε όπως έχει αποδείξει η ιστορική εμπειρία στη χώρα μας και διεθνώς και έχει τεκμηριώσει η σχετική θεωρητική συζήτηση, πολύ συχνά το δημοψήφισμα χρησιμοποιείται καταχρηστικά και προσχηματικά με στόχο την νομιμοποίηση προειλημμένων και όχι σπάνια αυταρχικών πολιτικών αποφάσεων. Κατά συνέπεια ο νομοθέτης επωμίζεται την ιδιαίτερη πολιτική ευθύνη να καθορίσει

όλες εκείνες τις ασφαλιστικές δικλίδες που θα αποτρέψουν την καταχρηστική ή/και αντιδημοκρατική εφαρμογή του θεσμού.

Σύμφωνα με τα παραπάνω η ΟΚΕ θεωρεί ότι τα κρίσιμα διακυβεύματα που καλείται να αντιμετωπίσει ο νομοθέτης κατά τρόπο που δεν θα υπονομεύει τις δημοκρατικές και δικαιοκρατικές εγγυήσεις και θα ενθαρρύνει την ουσιαστική συμμετοχή του λαού στην διαμόρφωση της κρατικής βούλησης είναι:

A) Ο σαφής προσδιορισμός της θεματολογίας ούτως ώστε το εκάστοτε αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος δεν θα αλλοιώνει θεσμούς και κανόνες αυξημένης τυπικής ισχύος (Σύνταγμα, διεθνές δίκαιο, κ.ά.).

B) Η διασφάλιση των όρων για την ελεύθερη έκφραση των πολιτών και την απρόσκοπτη και αποτελεσματική συμμετοχή του εκλογικού σώματος, ώστε να αποφεύγονται φαινόμενα χειραγώγησης και αποκλεισμού. Στην κατεύθυνση αυτή καθοριστικής σημασίας ζήτημα είναι η διατύπωση του ερωτήματος του εκάστοτε δημοψηφίσματος, το οποίο εκτός από σαφές, εύληπτο και σύντομο θα πρέπει να είναι πραγματικό καθώς και αποφορτισμένο από διχαστικές συνεπαγωγές και εκφοβιστικά διλήμματα.

Γ) Η διασφάλιση της ελευθερίας και του πλουραλισμού των θέσεων, των απόψεων και της οργανωτικής έκφρασης των φορέων που κινητοποιούνται και συμμετέχουν στον δημόσιο διάλογο σχετικά με το ερώτημα που θέτει το εκάστοτε δημοψήφισμα.

Δ) Η διασφάλιση της ισότητας των όπλων κατά τη διάρκεια της εκστρατείας περί το δημοψήφισμα. Ειδικότερα κρίσιμο στοιχείο θεωρείται η ισότιμη πρόσβαση σε όλα τα μέσα επικοινωνίας και προβολή των αντιπαρατιθέμενων απόψεων.

E) Η διασφάλιση της δεσμευτικότητας της λαϊκής απόφασης σε συνδυασμό με την αντιπροσωπευτικότητα της, όπως αυτή αποτυπώνεται στα ποσοστά συμμετοχής στην εκλογική διαδικασία.

Τέλος, οφείλουμε να επισημάνουμε ότι η συνταγματική τυποποίηση και η νομοθετική εξειδίκευση του θεσμού του δημοψηφίσματος στη χώρα μας είναι μάλλον περιοριστική και τούτο γιατί δεν προβλέπει και δεν κατοχυρώνει τη λαϊκή πρωτοβουλία στη διαδικασία δημοψηφίσματος. Η τελευταία κατά την άποψή μας αποτελεί την γνησιότερη και αποτελεσματικότερη έκφραση της συμμετοχικής δημοκρατίας. Στην κατεύθυνση αυτή η ΟΚΕ θεωρεί ότι θα ήταν σκόπιμο ενόψει της

παρούσας νομοθετικής πρωτοβουλίας να εξεταστεί η δυνατότητα, πάντα στο πλαίσιο της συνταγματικής νομιμότητας, να κατοχυρωθεί και να ρυθμιστεί ο θεσμός της λαϊκής νομοθετικής πρωτοβουλίας, ο οποίος ισχύει και εφαρμόζεται σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες και προσεχώς στην ΕΕ.

Αναφερόμενη στα θετικά του σχεδίου νόμου η ΟΚΕ επισημαίνει:

A) Τη ρητή και πανηγυρική αναγνώριση της σημασίας της άμεσης συμμετοχής του λαού στην δημοκρατική νομιμοποίηση κρίσιμων πολιτικών αποφάσεων και του εν γένει πολιτικού συστήματος καθώς και η ρύθμιση των λειτουργικών της προαπαιτούμενων.

B) Την αναγνώριση και τη ρύθμιση του δικαιώματος συμμετοχής στο δημόσιο διάλογο περί το δημοψήφισμα όλων των πολιτικών και κοινωνικών φορέων της κοινωνίας των πολιτών.

Γ) Την θέσπιση, υπό όρους, της δεσμευτικότητας του αποτελέσματος του δημοψηφίσματος.

Δ) Την μέριμνα για τη διασφάλιση της διαφάνειας με τη θέσπιση κανόνων, ορίων και ελέγχων στα έσοδα και στις δαπάνες των φορέων που συμμετέχουν ενεργά στην προεκλογική διαδικασία.

Αντίθετα ιδιαίτερο σκεπτικισμό εγείρουν οι εξής πτυχές του σχεδίου νόμου:

A) Η απουσία διαβάθμισης της συμμετοχής οργανώσεων και φορέων της κοινωνίας των πολιτών στη διαδικασία του δημοσίου διαλόγου και ειδικότερα όσον αφορά τη συμμετοχή τους στις προβλεπόμενες επιτροπές υποστήριξης και τη πρόσβασή τους στα μέσα μαζικής ενημέρωσης.

B) Η διαδικασία συγκρότησης των «επιτροπών υποστήριξης» στο μέτρο που οι σχετικές ρυθμίσεις δεν εγγυώνται τον αναγκαίο λειτουργικό πλουραλισμό της συμμετοχής στο δημόσιο διάλογο. Επισημαίνουμε ενδεικτικά την διπολική συγκρότηση των «επιτροπών υποστήριξης» και τα ασφυκτικά χρονιά περιθώρια δήλωσης συμμετοχής σε αυτές.

Γ) Η απουσία σαφούς προσδιορισμού της έννοιας του δημοσιονομικού ζητήματος, αν και ορισμένα από αυτά αναφέρονται στην εισηγητική έκθεση. Η παράληψη αυτή θα μπορούσε να περιορίσει δραστικά και κατά το δοκούν τον κύκλο των θεμάτων που τίθενται στην κρίση του εκλογικού σώματος.

Δ) Η ανάθεση σημαντικής κανονιστικής αρμοδιότητας στην κυβέρνηση για τη ρύθμιση κρίσιμων διαδικαστικών θεμάτων όπως ο χρόνος μετάδοσης μηνυμάτων και η συγκρότηση και λειτουργία των «επιτροπών υποστήριξης». Η επιλογή αυτή είναι δυνατόν να επιτρέψει την επιβολή υπερβολικών και ανέλεγκτων περιορισμών στην δραστηριότητα των συμμετεχόντων φορέων.

Ε) Η απουσία ρητών εξαιρέσεων, από τη θεματολογία του δημοψηφίσματος, ζητημάτων που αφορούν τα συνταγματικά και διεθνώς κατοχυρωμένα θεμελιώδη δικαιώματα.

Β. Κατ' Άρθρο Αξιολόγηση

Άρ. 1 και 2

Τα εν λόγω άρθρα. ρυθμίζουν το αντικείμενο, τους τύπους και τη διαδικασία πρότασης, απόφασης και προκήρυξης των δημοψηφισμάτων. Η άποψη της επιτροπής είναι ότι η επιλεγείσα νομοτεχνική κατάσταση χαρακτηρίζεται από ελλειμματικότητα και γενικότητα που δεν προσιδιάζει σε εκτελεστικό νόμο με αποτέλεσμα να δημιουργεί ρυθμιστικά κενά και ασάφειες. Για τον λόγο αυτό κρίνεται σκόπιμη η εξειδίκευση και η συμπλήρωση των ρυθμίσεων. Συγκριμένα προτείνεται: α) να καθοριστεί με τρόπο σαφή και αποκλειστικό ο κύκλος των δημοσιονομικών ζητημάτων που δεν μπορούν, σύμφωνα με το Σύνταγμα, να αποτελέσουν αντικείμενο δημοψηφίσματος, όπως αυτά αναφέρονται στην αιτιολογική έκθεση, β) να περιληφθεί ειδική διάταξη που θα απαγορεύει ρητά τη διενέργεια δημοψηφίσματος για θέματα που ρυθμίζονται με κανόνες αυξημένης τυπικής ισχύος και για ζητήματα που άπτονται της συνταγματικής προστασίας των ατομικών και συλλογικών ελευθεριών.

Άρ. 3 και 15 παρ.4, 5

Από την γραμματική ερμηνεία των εν λόγω διατάξεων προκύπτει ότι το σχέδιο νόμου προβλέπει τη δυνατότητα διεξαγωγής δημοψηφίσματος στο οποίο οι εκλογείς θα κληθούν να εκφράσουν την προτίμησή τους σε περισσότερα ερωτήματα. Η συρροή, ωστόσο, περισσότερων ερωτημάτων στην ίδια διαδικασία δημοψηφίσματος δημιουργεί σοβαρά προβλήματα στην οργάνωση της δημόσιας προβολής των απόψεων και του δημόσιου διαλόγου γύρω από τα επίδικα ζητήματα ενώ μπορεί να προκαλέσει σύγχυση στο εκλογικό σώμα με αποτέλεσμα τη στρέβλωση ή και τη νόθευση της λαϊκής βούλησης. Δεν πρέπει δηλαδή να υπάρχουν περιθώρια διαφορετικών ερμηνειών ως προς το αποτέλεσμα, πράγμα πολύ πιθανό στην περίπτωση που τα ερωτήματα που τίθενται είναι πολλά.

Αρ. 4

Η παρούσα διάταξη ρυθμίζει τις αρχές που διέπουν τη ψήφο και την ψηφοφορία καθώς και τα προσόντα εκλογέα σύμφωνα με τις σχετικές συνταγματικές διατάξεις και κατά αναλογία με τις ρυθμίσεις που εφαρμόζονται στις γενικές εκλογές. Ωστόσο διατυπώνεται ο προβληματισμός ότι θα ήταν σκόπιμο, ενόψει και της ιδιαιτερότητας του δημοψηφίσματος σχετικού με κοινωνικά θέματα να αναγνωρίζονταν υπό όρους δικαίωμα συμμετοχής και σε αλλοδαπούς, όπως ο νομοθέτης ορίσει.

Αρ. 6

Η παρούσα διάταξη κινείται σε ορθή κατεύθυνση στο βαθμό που θεσπίζει κανόνες διαφάνειας στα έσοδα και στις δαπάνες των οργανώσεων που συμμετέχουν στο δημοψήφισμα, λαμβάνοντας μάλιστα ιδιαίτερες μέριμνες να περιοριστεί η επιρροή στην εν λόγω διαδικασία φορέων δημόσιας εξουσίας, εξωθεσμικών παραγόντων και ισχυρών ιδιωτικών συμφερόντων. Πρόβλημα εν προκειμένω δημιουργεί η ασάφεια της διατύπωσης της παρ. 3 «απαγορεύονται... κάθε άλλου είδους παροχές και διευκολύνσεις». Η επιτροπή εκτιμά ότι η απροσδιοριστία αυτή θα μπορούσε να επιτρέψει αθέμιτους και αδικαιολόγητους περιορισμούς στην πρόσβαση και την χρήση μη χρηματικά αποτιμητέων εκλογικών πόρων.

Αρ. 7

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω κρίνεται θετική η θέσπιση ορίων και ελέγχων στις εκλογικές δαπάνες προκειμένου να διασφαλιστούν η διαφάνεια, η ισότητα των όπλων και να αποφευχθούν φαινόμενα χειραγώγησης και διαπλοκής. Ωστόσο η ρύθμιση της παραγράφου 3 όπου αφορά στις δαπάνες των οργανώσεων της κοινωνίας πολιτών χρήζει περαιτέρω εξειδίκευσης στο βαθμό που από τη νομοτεχνική της διατύπωση δεν είναι σαφές αν το όριο που θέτει το σχέδιο νόμου (50% των νόμιμων δαπανών των πολιτικών κομμάτων) αφορά τις δαπάνες της κάθε συμμετέχουσας ένωσης και οργάνωσης ή του συνόλου αυτών.

Αρ. 9

Είναι προφανές ότι η ελεύθερη και ανόθευτη έκφραση της λαϊκής βούλησης προϋποθέτει την πλήρη, αντικειμενική και ποιοτική ενημέρωση των πολιτών και κατ' επέκταση την ισότιμη πρόσβαση όλων των απόψεων στα μέσα δημοσιότητας. Από την άποψη αυτή η ρύθμιση της δημόσιας προβολής των θέσεων οργανώσεων και φορέων που συμμετέχουν στη σχετική διαδικασία, όπως μεθοδεύεται με το παρόν σχέδιο νόμου, είναι αναγκαία και χρήσιμη. Επισημαίνεται ωστόσο ότι ο καθορισμός της διάρκειας του χρόνου μετάδοσης των μηνυμάτων και του χρόνου παρουσίας των δραστηριοτήτων των εμπλεκόμενων φορέων από τα ραδιοτηλεοπτικά μέσα με απόφαση των συναρμόδιων υπουργών δεν εγγυάται απολύτως τις παραπάνω προϋποθέσεις. Για το λόγο αυτό προτείνεται η προβλεπόμενη από την διάταξη των παρ. 2 και 3 του αρ. 9 απλή γνωμοδότηση του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης να θεσπιστεί ως σύμφωνη γνώμη.

Αρ. 10

Η ΟΚΕ προβληματίστηκε έντονα για την σαφήνεια και τη λειτουργικότητα ορισμένων ρυθμίσεων που περιλαμβάνει το συγκεκριμένο άρθρο.

Ειδικότερα:

Α) Η γραμματική ερμηνεία της παρ. 1 άγει στο συμπέρασμα ότι προβλέπεται η δυνατότητα δυο μόνο επιτροπών υποστήριξης σε κάθε δημοψήφισμα. Χωρίς να παραγνωρίζεται η αναγκαιότητα λειτουργικών οργανωτικών σχημάτων στην εν λόγω διαδικασία, που φαίνεται να εξυπηρετεί αυτή η ρύθμιση, εντούτοις κρίνεται ότι μια τέτοια επιλογή αποβαίνει εις βάρος της ποικιλίας και των αποχρώσεων των θέσεων και των επιχειρημάτων, που δυνητικά θα αναπτυχθούν στο δημόσιο διάλογο ενώ υποχρεώνει σε αφύσικη οργανωτική συμβίωση ενώσεις και οργανώσεις, που από διαφορετικές ιδεολογικοπολιτικές αφετηρίες και με ανταγωνιστική ενδεχομένως επιχειρηματολογία, συμπίπτουν τυπικά ως προς τη θέση που λαμβάνουν στο δημοψηφισματικό ερώτημα.

Β) Επιπροσθέτως εξαναγκάζει σε υποχρεωτική συνεργασία και συνεννόηση, για ζητήματα που αφορούν την κατανομή του χρόνου προβολής μηνυμάτων και δραστηριοτήτων καθώς και την εκπροσώπηση στα εκλογικά τμήματα, ετερόκλητες ενώσεις και οργανώσεις που πρακτικά είναι αδύνατον να συνυπάρξουν πολλώ δε μάλλον να συνεννοηθούν στο πλαίσιο κοινών οργανωτικών σχημάτων (παρ. 3 και 4).

Επισημαίνεται επίσης ότι ακόμα και αν καταστεί εφικτή η απαιτούμενη συνεργασία αυτή θα απόβαινε τελικά εις βάρος της ποιότητας και της πληρότητας της πληροφόρησης και θα προκαλούσε επικίνδυνη σύγχυση στον ψηφοφόρο όχι μόνο αναφορικά με τις θέσεις όσων υποστηρίζουν την μια ή την άλλη εκδοχή του δημοψηφισματικού ερωτήματος αλλά και αβεβαιότητα για τις συνέπειες της δικής του επιλογής.

Γ) Επί πλέον προβληματική κρίνεται η διατύπωση της παραγράφου 2 που προβλέπει την υποχρέωση των συμμετεχόντων να υποβάλλουν σχετική δήλωση στις επιτροπές συμμετοχής στον υπουργό εσωτερικών και μάλιστα εντός τριημέρου από τη δημοσίευση του σχετικού προεδρικού διατάγματος. Ειδικότερα προβληματισμούς δημιουργεί η σκοπιμότητα της υποβολής δήλωσης και οι συνέπειες από την μη τήρηση αυτής της υποχρέωσης ενώ παράλληλα θεωρείται εξαιρετικά σύντομη η προθεσμία που προβλέπεται.

Τέλος Δ), σοβαρά ζητήματα εγείρονται με τη νομοθετική εξουσιοδότηση που παρέχεται στον Υπουργό Εσωτερικών προκειμένου να ρυθμίσει με απόφασή του ζητήματα που αφορούν τη συγκρότηση και τη λειτουργία των «επιτροπών υποστήριξης». Συγκεκριμένα αν και οι εν λόγω επιτροπές αποτελούν προσωρινές και ad hoc πολιτικές συγκροτήσεις είναι προφανές ότι η οργάνωση και η δράση τους εμπίπτει στο πεδίο προστασίας που παρέχει το Σύνταγμα στα πολιτικά κόμματα (Άρθρο 29 παρ. 1 Σ). Δεδομένου λοιπόν ότι η οικεία συνταγματική διάταξη διασφαλίζει την απόλυτη ελευθερία των πολιτικών κομμάτων όσον αφορά την οργάνωση, την λειτουργία και τα μέσα δράσης τους, απαγορεύοντας ουσιαστικά στον κοινό νομοθέτη να παρεμβαίνει ρυθμιστικά στα interna corporis αυτών θεωρούμε ότι η διατύπωση της διάταξης που εισάγει η παράγραφος 5, παραβιάζει τη βούληση του συνταγματικού νομοθέτη να παράσχει απόλυτη προστασία στην οργανωμένη πολιτική δράση.

Σύμφωνα με τα παραπάνω προτείνουμε οι ρυθμίσεις που προβλέπονται να περιοριστούν σε απολύτως τεχνικά και διαδικαστικά ζητήματα και παράλληλα να θεσπίζονται με προεδρικό διάταγμα και όχι με υπουργική απόφαση.

Το άρθρο αυτό ρυθμίζει τους κανόνες λήψης της απόφασης επί του εκάστοτε ερωτήματος (σχηματισμός της πλειοψηφίας) και τις προϋποθέσεις δεσμευτικότητας του δημοψηφίσματος. Η επιτροπή κρίνει ως θετική τη ρητή κατοχύρωση της δεσμευτικότητας του αποτελέσματος και τη θέσπιση κανόνων που διασφαλίζουν την αντιπροσωπευτικότητα της διαδικασίας. Ωστόσο εκφράζει τον προβληματισμό της για το γεγονός ότι προβλέπονται ήσσονες προϋποθέσεις συμμετοχής (40% των εγγεγραμμένων στους εκλογικούς καταλόγους) για ζητήματα μείζονος σημασίας (δημοψηφίσματα για κρίσιμα εθνικά θέματα) και μείζονες (50% των εγγεγραμμένων στους εκλογικούς καταλόγους) για ζητήματα κατά τεκμήριο ήσσονος σημασίας όπως αυτά που ρυθμίζονται με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία. Για το λόγο αυτό προτείνει να θεσπιστεί ενιαίο κριτήριο δεσμευτικότητας 50% και για τους δυο τύπους δημοψηφισμάτων. Επιπροσθέτως εκφράζει τον προβληματισμό της για την μη προσμέτρηση στα έγκυρα ψηφοδέλτια των λευκών τη στιγμή μάλιστα που προβλέπεται η χορήγηση στους ψηφοφόρους και λευκών ψηφοδελτίων (αρ. 13 παρ. 2). Αυτή η πάγια τακτική του εκλογικού νομοθέτη που αναπαράγει και το παρόν σχέδιο νομού, σύμφωνα με τα νομολογιακά πορίσματα και την άποψη μεγάλου μέρους της θεωρίας, έρχεται σε αντίθεση με την αρχή της ισότητας της ψήφου και εξουδετερώνει την εκλογική βαρύτητα μιας επιλογής με προφανή πολιτική σημασία.